

УДК 159.048.45

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2021-70-39-46>

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ АДАПТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ – ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

© Шемигон Н.Ю.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора:

Шемигон Наталя Юріївна: ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6439-1245>; natalishemigon78@gmail.com, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, методики та менеджменту професійної освіти, Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

У статті розглянуто проблему сутності й структури ціннісних орієнтацій та їхній вплив на адаптивні можливості студентської молоді. Визначено, що завдяки системі цінностей складається ціла система відношень між особистістю, соціумом та соціальною групою, до якої ця особистість належить. Цінності й ціннісні орієнтації відіграють важливу роль у формуванні й розвитку структури особистості, вони впливають на загальний підхід до власного світу, надають зміст і спрямованість суспільній позиції. Студентство так само, як і соціальна група, мають як загальні життєві ціннісні орієнтації, так і особливі ціннісні орієнтації, що формуються під час навчання, зокрема професійно значущі ціннісні орієнтації, які характеризують здатність людини надавати цінності діяльності, якою вона займається. У сучасних умовах система цінностей має сприяти адаптивним якостям людини, при якій особистість здатна бути гнучкою, тобто перебудовуватися і підлаштовуватися до середовища і водночас зберігати своє Я, свою самостійність. Крім того, на основі системи цінностей складається й система ставлення до праці, професійного самовизначення, здатності особистості враховувати професійний контекст, у якому вона перебуває та швидко до нього адаптуватися.

Наголошується, що, оскільки в основі ціннісних орієнтацій лежать ціннісні відносини, процес адаптації до перманентних змін на ринку праці повинен починатися з вироблення в студентів ціннісних орієнтацій, що базуються на такій інструментальній цінності, як цінність постійного саморозвитку, що проявляється в діяльності – здатності навчатися та перенавчатися протягом життя. Проведений аналіз дозволив стверджувати, що сформовані професійно-ціннісні орієнтації студента є одним із найважливіших елементів успішної майбутньої адаптації до професійної діяльності, оскільки вони стимулюють його професійно-особистісний розвиток, активізуючи внутрішні механізми особистості (потреби, інтереси, мотиви, установки, відношення); відіграють стратегічну роль у поведінці та діяльності, визначають напрями професійної діяльності; коригують діяльність студента за допомогою оцінок, орієнтацій та установок, забезпечуючи взаємозв'язок особистісної й предметної сторін діяльності на основі особистісної орієнтації.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, цінності, адаптивні можливості особистості, студентська молодь.

Шемигон Н.Ю. «Ценностные ориентации и их значение для активизации адаптивных возможностей студенческой молодежи- теоретический аспект»

Рассмотрена проблема сущности и структуры ценностных ориентации их влияния на адаптивные возможности студенческой молодежи. Определено, что благодаря системе ценностей складывается целая система отношений между личностью, социумом и социальной группой, к которой эта личность принадлежит. Ценности и ценностные ориентации играют важную роль в формировании и развитии структуры личности, они влияют на общий подход к собственному миру, придают содержание и направленность общественной позиции. Студенчество, как социальная группа, имеют как общие жизненные ценностные ориентации, так и особые ценностные ориентации, формируемые при обучении, в частности профессионально значимые ценностные ориентации, которые характеризуют способность человека придавать ценность деятельности, которой она занимается. В современных условиях система ценностей должна способствовать адаптивным качествам человека, при которой личность способна быть гибкой, то есть перестраиваться и подстраиваться к среде и одновременно сохранять свое Я, свою самостоятельность. Кроме того, на основе системы ценностей складывается и система отношения к труду, профессиональному

самоопределению, способности личности учитывать профессиональный контекст, в котором она находится и быстро к нему адаптироваться.

Поскольку в основе ценностных ориентаций лежат ценностные отношения, процесс адаптации к перманентным изменениям на рынке труда должен начинаться с выработки у студентов ценностных ориентаций, базирующихся на такой инструментальной ценности, как ценность постоянного саморазвития, проявляется в деятельности – способности учиться в течении жизни. Проведенный анализ позволил утверждать, что сформированные профессионально-ценностные ориентации студента являются одним из важнейших элементов успешной будущей адаптации к профессиональной деятельности, поскольку стимулируют его профессионально-личностное развитие, активизируя внутренние механизмы личности (потребности, интересы, мотивы, установки, отношения) играют стратегическую роль в поведении и деятельности, определяют направления профессиональной деятельности; корректируют деятельность студента с помощью оценок, ориентаций и установок, обеспечивая взаимосвязь личностной и предметной сторон деятельности на основе личностной ориентации.

Ключевые слова: ценностные ориентации, ценности, адаптивные возможности личности, студенты.

N. Shemyhon "Value orientations and their importance in enhancing the adaptive opportunities of students – theoretical aspect"

The question of the essence and structure of value orientations as well as their influence on the adaptive possibilities of students is considered. It is determined that thanks to the value system there is a whole system of relations between the person, society and the social group that this person belongs to. Values and value orientations play an important role in the formation and development of the personality structure; they influence the general approach to one's own world, offer the content and focus of one's social position. Students, as a social group, have both common vital value orientations and special value orientations formed in training, namely, professionally significant value orientations that characterize the human ability to put a value on the activity that they are engaged in. In modern conditions, the value system should contribute to the adaptive qualities of a person in which the personality is capable of being flexible, that is, to rebuild and adapt to the environment, and at the same time maintain their own self. In addition, the value system constitutes the basis for a system of attitudes towards work, professional self-determination, and an individual's ability to take into account the professional context that they are in and are quickly adapted to.

Since valuable relationships are at the heart of the value orientation, the process of adaptation to permanent changes in the labor market should begin with the development of students' value orientations based on such an instrumental value as the value of permanent self-development, which manifests itself in relevant activities including their ability to learn and retrain throughout life. The analysis made it possible to argue that the formed vocational value orientations of students are one of the most important elements of successful future adaptation to professional activities, since they stimulate their personal professional development, activating the internal mechanisms of the personality (needs, interests, motives, patterns, attitudes); play a strategic role in behavior and activity, determine the areas of professional activities; adjust students' activities with the help of assessments, orientations and patterns, ensuring the relationship of personal and subject parties of an activity on the basis of personal orientation.

Keywords: value orientations, values, adaptive personality, students.

Постановка проблеми. Вимоги до діяльності в галузі освіти надзвичайно динамічні і за своєю суттю є одними з найскладніших історичних категорій, що піддаються постійним змінам. Сучасна освіта вимагає готовності фахівця до динамічної діяльності, мобільності. У сучасних концепціях розвитку вищої освіти наголошується, що освіта повинна не тільки забезпечити майбутніх фахівців глибокими знаннями, але й сприяти розвитку особистісної позиції студентів, формувати чіткі орієнтири життєдіяльності, а

саме: здатності відповідати на виклики сучасності, пристосовуватися до швидких змін на ринку праці, що викликані роботизацією. Розв'язання цих складних завдань вимагає дослідження проблеми змісту ціннісних орієнтацій сучасних студентів.

Підвищуються вимоги до фахівців, до вміння адаптуватися. Сучасні дослідники наголошують, що важливим є те, щоб у процесі навчання в закладі вищої освіти в здобувачів освіти відбувалося не лише накопичення знань, досвіду діяльності, усвідомлення своїх

здібностей, можливостей, а й відбулося ціннісне самовизначення, тобто формування ціннісних орієнтацій. Саме вирішення цих питань вищою освітою зможе забезпечити безупинний професійний розвиток студента, а в майбутньому – фахівця, що здатний сприймати нову оточуючу реальність, що піддається постійним змінам. Досягнути цієї мети можливо лише за умови залучення майбутнього спеціаліста до системи цінностей, що є симбіозом професійних та наукових надбань. Необхідним виявляється стимулювання в студента потреби в постійному вдосконаленні своєї діяльності, оволодінні новими якостями професії, залучення до безупинного загальнокультурного та професійного вдосконалення, вироблення потреби в постійній самоосвіті, постійного прагнення до професійного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема цінностей, їх змісту, структури, залежності від віку давно перебуває в полі зору дослідників. Завдяки все частішому використанню науковцями ціннісного підходу до дослідження різних проблем у різних науках підвищилася актуальність такої науки, як аксіологія. Увага сучасних науковців до теорії цінностей та ціннісних орієнтацій є виправданою, оскільки поняття «цінність», «ціннісні орієнтації» є важливим компонентом при аналізі структури людської діяльності для визначення цілей, прийняття рішень, оцінки оточуючих предметів та явищ.

У дослідженнях Афанасьевої Л., Глинської Л. Митяй З. [1, с.13] цінності та ціннісні орієнтації розглядаються з точки зору філософії як інтегративні основи як для окремо взятого індивіда, так і для малої або великої соціальної групи, культури, нації і людства в цілому. Проблеми цінностей досліджуються в контексті впливу інформаційного середовища на їх структуру Поліщук Н.В [5]. Соціологічний аспект проблеми цінностей висвітлено в працях Weber J, Michael J [8], Ярошенко О. Аксьонової С. [8] та інших. У цих дослідженнях вивчаються ціннісні орієнтації різних поколінь та чинники, що викликають ці розбіжності.

Питаннями професійних цінностей займаються Lovat T, Dally K. Clement N. [10], Осіпцов А. [4], Потуй Ю. [6]. Однак, незважаючи на достатню розробленість питань, присвячених ціннісним орієнтаціям окремих професій, недостатньо дослідженим залишається питання залежності адаптивних можливостей особистості від ціннісних орієнтацій в умовах постіндустріального суспільства.

Формування цілей статті. Таким чином, завданням нашої статті є аналіз теоретичних даних щодо сутності та структури ціннісних орієнтацій та їх впливу на адаптивні процеси особистості.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи цінності й ціннісні орієнтації, їх структуру й ту роль, яку вони відіграють у професійному формуванні особистості, необхідно передусім чітко визначити такі дефініції, як „цінність”, „ціннісні орієнтації”, „професійно-ціннісні орієнтації” та їх критерії.

У житті й поведінці людини цінності відіграють велику роль, оскільки у своїй сукупності сприяють не тільки усвідомленню змісту й цілей життя, але й є підґрунтям для самоствердження людини як творчої особистості, визначають її життєву позицію за умови, що вони глибоко усвідомлені і вільно прийняті особистістю як ціннісні орієнтації. Це один із факторів, що здатний, на думку дослідників, визначити поведінку людини [10].

Необхідно зазначити, що людина, отримуючи інформацію ззовні в результаті прочитання книги або перегляду телепередач у процесі бесіди цікавиться нею усвідомлено або не усвідомлено, але завжди співставляючи її із цінностями, властивими їй. Причому цей факт ні в якому разі не знижує якості оцінки отриманої інформації, а навпаки, надає інтерпретації оточуючої дійсності осмислення [3].

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що складається ціла система свідомих відносин між особистістю і суспільством, особистістю й соціальною групою, до якої ця особистість належить, а також і ставлення до себе. Крім того, на основі системи цінностей складається й система ставлення до праці, професійного самовизначення. Отже, можна стверджувати, що немає жодної галузі, де б цінності й ціннісні орієнтації не виступали як призма, через яку індивід дивиться на світ і сприймає його.

Таким чином, складається цілісна картина розвитку людини як особистості і суспільства в цілому й стрижнем, навколо якого будуються всі інші структури (духовні, моральні, соціальні, політичні і навіть економічні), виявляються саме ціннісні орієнтації. У разі їх втрати, навіть часткової, виникають неминучі зміни, що нагадують ланцюгову реакцію і що не залишають незацепленими жодну з вищеназваних сфер суспільного або духовного життя суспільства.

Слід наголосити, що особливої гостроти проблема цінностей набуває в періоди криз, коли зазнають перегляду й переоцінки ідеологічні підвалини суспільства, відбуваються істотні зміни в надбудові, знецінюються існуючі раніше культурні традиції. На кожному новому історичному етапі свого розвитку суспільство видозмінює, привносить новий сенс у існуючі раніше цінності.

У наш час цей процес спостерігається як у цілому світі Weber J, Michael J [8], так і в Україні. У нашій країні процес переоцінки цінностей поглиблюється ще й внутрішніми аспектами: Осіпцов А., Поліщук Н. відзначають [4; 5], що система цінностей, яка б приймалася й сповідувалася всім суспільством, ще не склалася. Така ситуація не може не викликати занепокоєння, оскільки: по-перше – цінності та ціннісні орієнтації є тією ланкою, що забезпечують стійкість як окремої особистості, так і суспільства в цілому; по-друге – система цінностей впливає на здатність особистості до гнучкого реагування на оточуючу дійсність. На перший план, у зв'язку із цим, висувається питання створення стійкої системи ціннісно-нормативних структур у молодого покоління, що є доволі складним процесом. Провідна роль у процесі утвердження системи цінностей належить освіті, оскільки від ціннісних орієнтацій педагога багато в чому залежить успішність як його праці, так і взаємодії з учнями, що певною мірою обумовлює й формування майбутнього покоління.

На сьогодні науковцями наводяться різні визначення й характеристики цих понять на основі використання різних підходів. Дослідники наголошують, що категорія «цінність» пов'язана з духовним змістом життя людей, оскільки має певні значення вищого порядку, і є найважливішим елементом культури, який звеличує людину, формує її духовні орієнтири, надає життєдіяльності певний сенс. Завдяки цінностям особистість відчуває себе цілісною в навколишньому світі.

Ученими доведено, що поняття „цінність” існує тільки за умови наявності об'єкта, що є значущим для буття людини з її потребами й можливістю практичної взаємодії. Доволі часто цінності ототожнюються з благополуччям, нерідко – з інтересом, потребами. Існує неоднозначність у розумінні поняття «цінність», відсутнім є чітке уявлення про те, до чого відноситься сама дефініція «цінність», оскільки аналіз літератури засвідчує

її використання різними авторами в різних значеннях. Це є ознакою багатогранності поняття й охоплення ним широкого кола людських взаємин. Аналіз різних підходів до теорії цінностей дозволяє зробити висновок про те, що в загальних питаннях різні визначення не суперечать одне одному, а навпаки, взаємодоповнюють одне одного і дозволяють розглянути поняття «цінності», «ціннісні орієнтації» з різних точок зору.

Незважаючи на багатогранність і неоднозначність природи цінності, і розгляд цього поняття дозволяє виділити три основні значення. По-перше, цінність пов'язують із визначенням предметних якостей явищ, в основі яких лежить практичне й емоційне ставлення людини до предметів та явищ, що оцінюються нею; по-друге, це поняття характеризує моральні категорії, які визначають зокрема психологічні характеристики людини; і, по-третє, цінність відбиває визначення соціальних явищ, що характеризують стосунки між людьми [15, с.6]. Тобто категорія «цінність» поєднує в собі не тільки знання про предмет, але й ставлення до нього, головне ж, що цінність виступає як регулятор соціальної поведінки. Саме ця якість зробила категорію «цінність» важливою для суспільних наук: сучасної філософії, психології, педагогіки.

Визначаючи центральну позицію особистості, цінності й ціннісні орієнтації відіграють важливу роль у формуванні й розвитку структури особистості, вони впливають на загальний підхід до власного світу, надають зміст і спрямованість суспільній позиції. Цінності опосередковують самооцінку шляхом співставлення з ідеальним „Я”.

Учені Ярошенко О., Аксьонова С. [8] є одноставними, що категорія „цінність” є суб'єктно-об'єктною, об'єктивність якої обумовлена суспільним буттям, впливом загальнолюдських, національних, морально-етичних цінностей, національним менталітетом. Суб'єктивність же виражається в тому, що цінність виникає й закріплюється під впливом свідомості індивіда. Діючи на основі суспільно обумовленої необхідності, людина завжди має й використовує можливості вибору того або іншого шляху, що мотивується її потребами, інтересами, переконаннями. Відповідно й ціннісні орієнтації – це стійка вибіркова перевага зв'язку суб'єкта з об'єктом навколишнього світу, коли цей об'єкт, маючи в собі соціальні значення, набуває для суб'єкта

особистісного сенсу, розцінюється як щось значуще для життя окремої людини й суспільства в цілому.

Отже, аналізуючи різні наукові підходи, можна зробити такі висновки: у понятті „цінність” виділяються об’єктивні його якості, що не залежать від людини, стають цінністю в момент пізнання й оцінки людиною, тобто в момент суб’єктивного сприйняття. Не можна розглядати цінність поза людиною, тому це поняття завжди включає відомості про об’єкт, ставлення до об’єкта, його оцінку, що і є суб’єктивним відображенням об’єктивного світу.

Як відомо, в кожному суспільстві переважають різні цінності й ціннісні орієнтації. Тому однією з основних проблем аксіології є питання типології цінностей. Оскільки цінності впливають на поведінку людей у всіх сферах їхньої життєдіяльності, то найпростішою основою для їхньої типології є їхній предметний зміст. На цій підставі розрізняють цінності соціальні, культурні, економічні, політичні, духовні, педагогічні тощо. Фахівці нараховують багато десятків, навіть сотні таких цінностей.

Але найбільш загальних базових цінностей, що складають основу ціннісної свідомості людей і впливають на їхні вчинки в різних галузях життя, не так уже й багато. Як вважають учені, їх кількість є мінімальною, якщо співвідносити цінності з потребами людей. Так, Рокич обмежився двома змістовними наборами цінностей, А.Маслоу [3] – п’ятьма потребами-цінностями.

Усередині одного суспільства можуть існувати й різні культури, де цінності так само відрізняються за своєю ієрархією. Тому визначити єдину, абсолютну для всіх часів і народів ціннісну ієрархію не можна.

Аналізуючи різні класифікації цінностей, можна побачити, що в кожній із них залишається майже однаковий набір компонентів, що їх складають, змінюються лише їхні місця. Одні автори виокремлюють як основні ті цінності, які інші вважають складниками тієї або іншої цінності. Таким чином, класифікація складається з одного й того ж набору цінностей, але в різній їх модифікації.

Звертаючи увагу на вищезазначене, можна зробити висновок, що кількість існуючих цінностей є невеликою, але їхня кількість є цілком достатньою, щоб вони могли надати істотних відмінностей моральній

і духовній структурі суспільства, визначаючи тим самим його соціальну, економічну і політичну системи.

Сьогодні дослідниками підкреслюється, що важливою підставою для відбору цінностей у базовий зміст освіти є орієнтація системи цінностей на самореалізацію особистості, розкриття її індивідуальності та здатності адаптуватися до швидкоплинних умов сучасного ринку праці. Обираючи визначену сферу діяльності, людина обирає й цінності, що з нею пов’язані, до того ж зміна діяльності викликає необхідність відмовитися від колишніх цінностей і знайти нові. Це дозволяє зробити висновок, що, говорячи про відбір цінностей, у жодному разі не потрібно прагнути сформуванню ціннісної системи особистості цілком, а можна допомогти обрати орієнтири, що входять до ядра ціннісної системи.

Треба зазначити, що базові цінності та ціннісні орієнтації індивідуальної свідомості людини, як визначено психологами, формуються в період так званої первинної соціалізації індивіда – 18-20 років. Саме студентський вік має в особистісному відношенні „особливе значення як період найбільш активного розвитку моральних та естетичних почуттів, становлення та стабілізації характеру, оволодіння повним комплексом соціальних функцій дорослої людини, включаючи громадянські, суспільно-політичні, професійно-трудова” [2, с.261]. У студентському віці відбуваються зміни в розвиткові активності особистості, коли на її зміст та спрямованість особливо сильно впливають різні соціальні фактори. Усе це спричиняє серйозні якісні зміни в структурі особистості молоді людини. Науковці, які займаються проблемою розробки теорії цінностей, стверджують, що пізнанню принципів засвоєння суспільних цінностей і переведення їх у особистісні буде сприяти рішення щодо співвідношення цінності й оцінки. Пояснюється це тим, що, тільки оцінивши той або інший факт, об’єкт, те або інше явище, випробувавши міру його емоційного впливу на особистість, можна усвідомити й визначити його цінність. Це стосується як пізнавально-оцінювальної, так і перетворювальної діяльності суб’єкта. І тільки тоді цінність перетворюється в стрижень, на якому формуються ідейно-етичні і духовні цінності. Оскільки дослідники вказують, що система цінностей окремої особистості не в

повній мірі збігається із системою цінностей суспільства, тільки окремі цінності здатні виконувати важливу функцію – орієнтира поведінки, вибору життєвого сенсу тощо. Особистість не може сприймати ті цінності, які для неї неприйнятні або нав'язуються з будь-яких причин, може засвоювати і „викривлені цінності”. Із цінностей, серед яких одні є вищими, а інші – нижчими, завжди можна створити визначену систему.

У загальному вигляді цінності можна визначити як будь-які предмети людських бажань і спрямувань, тобто зовні цінність є властивістю предмета або будь-якого явища, але вона не є притаманною йому з самого початку, інакше кажучи, не є наслідком його внутрішньої структури. Однак вона, як предмет або явище, залучена до сфери суспільного життя людини й є носієм певних соціальних відносин. Щодо певного конкретного суб'єкта цінності виступають регуляторами поведінки, діяльності, всієї гамми вчинків, відносин і взаємовідносин людини з іншими людьми і світом взагалі. Система цінностей, на яку орієнтується людина, є індикатором розвитку будь-якої соціальної системи. Слід відзначити, що саме аксіологічний аспект свідомості має фундаментальне значення, оскільки орієнтує індивідів на певну спрямованість дій, формує їхню свідомість, визначає їхню поведінку.

Отже, можна зробити висновок, що розуміння поняття цінностей та ціннісних орієнтацій є багатоплановим. Якщо з позицій педагогіко-соціологічних дисциплін ціннісні орієнтації розглядаються як специфічні утворення в структурі особистості, що визначають зразки поведінки, діяльності, спілкування, то в циклі філософських наук поняття „ціннісні орієнтації” співвідноситься з категоріями „норм і цінностей” або ж „ідеалів”, особистої і суспільної діяльності. Кожний підхід, безперечно, взаємодоповнює один одного, розкриваючи ті або інші риси ціннісних орієнтацій як суспільного, так і індивідуального феномена.

Ґрунтуючись на аналізі наукової літератури з досліджуваної проблеми, визначаємо власну позицію щодо сутності поняття: цінності орієнтації студентства – це система цінностей, що формуються в процесі професійної підготовки студента та складаються на основі цінностей майбутньої професії, які усвідомлюються особистістю та приймаються нею як орієнтири професійної

діяльності, визначаючи її зміст та шляхи досягнення професійних цілей.

У сучасній педагогіці виокремлюється два шляхи втілення вагомих для особистості ціннісних орієнтацій та організації процесу інтеріоризації цінностей. Перший напрям ґрунтується на природному посиленні тих цінностей, які за своїм змістом виступають особистісно-значущими. Однак застосування цього підходу має недолік: навіть ідеальна організація процесу у відповідності з тими чи іншими педагогічними умовами не дає твердої впевненості в тому, що в особистості сформуються саме ті ціннісні орієнтації, що вимагаються за змістом [7].

Інший шлях передбачає цілеспрямоване пред'явлення особистості певної визначеної системи цінностей (гуманістичних, професійних), які необхідно сформувати в особистості [6; 10]. Цей підхід спирається на змістовно-особистісну переробку цінностей, що пропонуються особистості, і передбачає зміну ціннісних орієнтацій через переосмислення особистістю свого ставлення до дійсності та позбавляє її від стихійного пошуку, який нерідко пов'язаний із безліччю помилок.

Перший механізм стимулюється в основному зміною зовнішніх умов у вищій освіті, другий – зміною внутрішнього особистісного „середовища” через свідому вольову роботу з переосмислення студентом свого ставлення до цінностей педагогічної професії.

Найбільш продуктивним вважаємо другий напрям, що дозволяє формувати у здобувачів освіти ціннісні орієнтації в процесі професійної підготовки шляхом усвідомлення й переосмислення цінностей професійного середовища, яке вони обрали професії, та які склалися в сучасному суспільстві об'єктивно. Стосовно освіти, цінності діють на кожному етапі її розвитку як моральні імперативи. Вони є узагальненими уявленнями про бажане і соціально необхідне для суспільства. Цінності освіти не можна встановити авторитарним шляхом, вони еволюціонують зі зміною соціокультурного середовища.

Виходячи з вищевикладеного, зазначаємо, що система цінностей, яка притаманна особистості, у кожної людини є індивідуальною й вибудовується в певній ієрархічній взаємозалежності. Ці системи цінностей є індивідуальними для кожної особистості, але кожна індивідуальність все ж має свої обмеження, і в цьому випадку в ролі

таких обмежень виступає свідомість суспільства в цілому. Дослідники Weber J, Michael J [8] вважають, що ціннісні орієнтації залежать також і від належності до певного покоління. Існує точка зору, що кожна верства суспільства формує свою систему цінностей, що відповідає саме її потребам і ідеалам, причому система цінностей може змінюватися не тільки під час переходу з однієї суспільної історичної формації в іншу, але й в межах однієї формації, що можемо спостерігати зараз у всіх галузях життя нашої країни.

Кожна професія також має свої професійні цінності, що вкладаються у своєрідний „кодекс честі”. У зв'язку із цим виникають такі поняття, як: професійні цінності лікарів, юристів тощо. Студентство також, як соціальна група, мають як загальні життєві ціннісні орієнтації, так і особливі ціннісні орієнтації, що формуються під час навчання, зокрема професійно значущі ціннісні орієнтації, які характеризують здатність людини надавати цінності діяльності, якою вона займається. У сучасних умовах система цінностей має сприяти адаптивним якостям людини, при якій особистість здатна бути гнучкою, тобто перебудовуватися і підлаштовуватися до середовища і водночас зберігати своє Я, свою самостійність

Оскільки в основі ціннісних орієнтацій лежать ціннісні відносини, то процес адаптації до перманентних змін на ринку праці повинен починатися з вироблення в студентів ціннісних орієнтацій що базуються на таких інструментальних цінностях, як цінність постійного саморозвитку, що проявляється в діяльності – здатності навчатися та перенавчатися протягом життя. Однак ціннісне ставлення не завжди виступає запорукою діяльності у відповідності до системи ціннісних орієнтацій. Можна визнавати вагомість та необхідність цінності постійного професійного саморозвитку, але не намагатися виявляти це у своїй діяльності.

Ціннісне ставлення особистості до майбутньої діяльності – це єдність

об'єктивного та суб'єктивного, де об'єктивне – соціальне положення особистості теперішнього або майбутнього професіонала є основою його вибіркової спрямованості на цінності професійної діяльності, що мотивують навчальну активність студента. Адаптація справжня орієнтація визначається передусім тим, чи здатна обрана професія задовольнити соціальні та духовні потреби особистості. Тобто „ціннісне ставлення” відображає єдність потреби суб'єкта та якостей об'єкта. Тільки за такої умови особистість реалізує свої ціннісні відносини, втілюючи в систему ціннісних орієнтацій свої потреби, тобто ціннісні орієнтації стають внутрішніми механізмами суспільно вагомих дій, найважливішим з яких є професійно-самовизначення. При цьому провідною метою виступає трансформація потенційно-вагомого (соціальних та професійно-педагогічних цінностей) у актуально-вагоме (особистісна система професійних орієнтацій).

Таким чином, проведений аналіз дозволив стверджувати, що сформовані професійно-ціннісні орієнтації студента є одним із найважливіших елементів успішної майбутньої адаптації до професійної діяльності, оскільки: стимулюють його професійно-особистісний розвиток, активізуючи внутрішні механізми особистості (потреби, інтереси, мотиви, установки, ставлення); відіграють стратегічну роль у поведінці та діяльності, визначають напрями професійної діяльності; коригують діяльність студента за допомогою оцінок, орієнтацій та установок, забезпечуючи взаємозв'язок особистісної й предметної сторони діяльності на основі особистісної орієнтації. Сутність процесу формування ціннісних орієнтацій студентів полягає в трансформації значущих цінностей у особистісно значущі цінності (*інтеріоризацію*) та безпосередню їх реалізацію в діяльності. Тільки за такої умови – особистісної значущості цінності виступають як внутрішні регулятори поведінки та діяльності в майбутньому.

Список використаної джерел:

1. Афанасьєва Л. Місце ціннісних орієнтацій в утвердженні життєвих пріоритетів студентської молоді / Л. Афанасьєва, Л. Глинська, З. Митяй // Постметодика. – 2002. – № 7-8. – С. 15–18.
2. Бакиров В. Ценностное сознание и активизация человеческого фактора / В. Бакиров. – Харьков : Вища школа, 1988. – 149 с.

3. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – Спб : Питер, 2019. – 351 с.
4. Осипцов А. Загальнолюдські цінності і процес їх виховання у студентської молоді / А. Осипцов ; Марупол. держ. ун-т. – Маріуполь, 2015. – 368 с.
5. Поліщук Н. Духовність молоді перед викликами інформаційно-високотехнологічного прогресу / Н. Поліщук ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Рівне, 2016. – 355 с.

6. Потуй Ю. Професійні цінності: сутність і роль у формуванні особистості сучасного фахівця / Ю. Потуй // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 33. – С. 331–337.

7. Слостенин В. Введение в педагогическую аксиологию : учеб. пособие / В. А. Слостенин, Г. И. Чижакова. – М. : Академия, 2003. – 192 с.

8. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді / О. Ярошенко, С. Аксьонова та ін. ; Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. – Переяслав-Хмельницький ; Київ : СКД, 2016 – 199 с.

9. Weber J. Urick Examining the Millennials' Ethical Profile: Assessing Demographic Variations in Their Personal Value Orientations December / J. Weber, J. Michael // *Business and Society Review*. – 2017.

10. Lovat T. Pedagogy and Teacher Education: Re-conceiving the Foundations / T. Lovat, K. Dally, N. Clement, R. Toomey. – 2011.

References.

1. Afanaseva, L, Hlynska, L & Mytai, Z 2002, 'Mіstse tsinnisnykh oriіentatsii v utverdzheni zhyttievnykh priorytetiv studentskoi molodi' [The place of value orientations in the establishment of student youth's life priorities], *Postmetodyka*, no.7-8, pp. 15-18.

2. Bakytov, V 1988, *Tsenostnoye soznaniye i aktivizatsiya chelovecheskogo faktora* [Value Consciousness and Activation of Human Factor], Vyshcha shkola, Kharkov.

3. Maslou, A 2019, *Motivatsiya i lichnost* [Motivation and personality], Piter, Sankt-Peterburg.

4. Osiptsov, A 2015, *Zahalnoliudski tsinnosti i protses yikh vykhovannia u studentskoi molodi* [Universal values and the process of their education in student youth], Mariupol.

5. Polishchuk, N 2016, *Dukhovnist molodi pered vyklykamy informatsiino-vysokotekhnolohichnoho prohresu* [Spirituality of youth before challenging information and high-tech progress], Rivne.

6. Potui, Yu 2013, 'Profesiini tsinnosti: sutnist i rol u formuvanni osobystosti suchasnoho fakhivtsia' [Professional values: the essence and role in the formation of the personality of a modern specialist], *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, vol. 33. pp. 331-337.

7. Slastenin, V & Chizhakova, G 2003, *Vvedeniye v pedagogicheskuyu aksiologiyu* [Introduction to pedagogical axiology], Akademiya, Moskva.

8. Yaroshenko, O & Aksonova, S 2016, *Tsinnisni oriіentatsii suchasnoi ukrainskoi molodi* [Valuable orientations of modern Ukrainian youth], Derzhavnyi instytut simeinoi ta molodizhnoi polityky Pereiaslav-Khmelnytskyi, SKD, Kyiv.

9. Weber, J & Michael, J 2017, 'Examining the Millennials' Ethical Profile: Assessing Demographic Variations in Their Personal Value Orientations', *Business and Society Review*, no122(4): , pp. 469–506.

10. Lovat, T, Dally, K, Clement, N & Toomey, R 2011, *Values Pedagogy and Teacher Education: Re-conceiving the Foundations*.

Стаття надійшла 28.12.2020 р.